

Գ. ՀԱՆԴԻՍԱՐԱՆ ԱՇԽԱՐՀԱՇԷՆ ՄԱՐԴԿԱՆ.

ՖԲԱՆՔԻՆ

Աշխարհաշեն մարդկանց հանդիսարանը բանալու ատեն՝ ամենեւն առաջ Բենիամին Ֆրանքլին պատկառելի փիլիսոփան ղիմացնիս ելլելը մեզի բարերադրութեան նշան մը կը համարինք: Այս գերագոյն անձը, որ իր հայրենեացը՝ այս ինքն Ամերիկայի անմահ պարծանք, եւ բոլոր մարդկային ազգիս բարի օրինակ ու զօրաւոր եւ անոյշ խրատ մի է իր վարքովն ու պիտանի գրուածքներովը, արդէն քիչ մը ծանօթ է մեր ազգին, եւ կենդանագիրը, վարուցը համառօտութիւնն ու գրուածոցը մէկ փոքրիկ ճաշակը Բագմավեպին մէջ ալ դրուած է:

Սակայն այս սակաւագիտ մարդուն բարքը չաւ ճանչնալու, եւ վրան պետք եղած համարումն ու սերը ունենալու համար իր Յիշատակարանը կարդալու է. յորում յայտնի կերեւնայ քե ինքն այն սակաւաւոր փիլիսոփաներէն է որ բանին աղէկը մինչեւ անձամբ չկատարեն՝ ուրիշներուն խրատ չեն տար ի գործ ղենելու: Անկէք ի գատ, իր երկայնամիտ՝ ղիտող ու խելացի բնաւորութեամբը, ղիտութեանց ետեւէն ընկած ատենը միշտ ջանացեր է բնութեան գաղտնիքները ղուրս հանել եւ մարդկային պիտոյից օգտակար ընել: Հայրենեացը երջանկութեանը համար ալ ամեն նեղութիւն յանձն առած, եւ անոր մեծամեծ ծառայութիւնները բրած ըլլալովը, գեղեցիկ օրինակ մըն է հայրենասիրութեան, եւ ազգասիրի անունը աժան աժան գնել ու գողներուն անոյշ յանդիմանութիւն մը. բայց միանգամայն բոլոր աշխարհիս եւ անխտիր ամեն մարդկանց օգտակար ըլլալու ջանքը ոչ երբեք ձեռքէ ձգած ըլլալովը՝ աւելի ալ փառաւոր անուն մը ժառանգեր, եւ մարդկային ազգի բարերարներուն մէջ առաջիններէն եղեր է:

Մեր ազգին մէջի հիմակուան պատուաւոր, աշխարհագետ, խոհական եւ բազմահմուտ մեծերէն մէկը զրբեր էր մեզի սրտցաւորեամբ քե «Ազգերնուս գլխաւոր՝ ընդհանուր եւ մեծամեծ կարօտութիւնները երեք հատ են. կարօտութիւն գիտութեան, կարօտութիւն անստղիտ վարուց, եւ կարօտու-

րիւն բարեկեցութեան. կամ քե պարզ ըսելով՝ տգիտութիւն մտաց, անկրթութիւն բարուց, եւ չքաւորութիւն:» Այս պակասութեանց երանի քե մէկն ալ չգրտնուէր մեր պատուական ազգին վրայ. բայց որովհետեւ գտնուելուն տարակոյս չկայ, հարկ է որ ամենայն ազգասեր իր ձեռքէն եկածն ընէ ասոնց դէմ ղեղ ու դարման ընելու: Իսկ մենք որ այս գրուածքիս մէջ ալ պարտք կը համարինք մեզի այս երեք պակասութեանց մերոնց մէջէն վերցուելուն աշխատիլ, կարծեմ քե Ֆրանքլինի վարքէն աւելի ընտիր օրինակ, եւ անոր խօսքերէն աւելի զօրաւոր խրատ շատ դժուարաւ պիտի գտնէինք՝ մերագնեայց առջեւը ղենելու այն պակասութեանց դէմ:

Անոր համար ահա այս մեր երկասիրութեան մէջ՝ առանց ուրիշ աշխարհաշեն մարդկանց պատմութիւնները ղուրս ձգելու՝ մասնաւոր կերպով Ֆրանքլինի վարքն ու անոր գրուածքներուն չափաւոր մէկ համառօտութիւնը կը հրատարակենք հետ գնեալ, եւ կը յուսանք քե մեր սիրելի ազգայինք ալ արժանաւոր մտադրութեամբ կը կարդան ու օգուտ կը քաղեն իրենց մտքին լուսաւորութեանը, սրտին կըրթութեանը, եւս եւ նիւրական կենաց կարելի եւ օրինաւոր հանգստութեանը համար:

Ֆրանքլինի վարուց պատմութեանը պէս խելք սորվելու եւ հետաքրքրական պատմութիւն չկայ այն մարդկանց համար որ կաշխատին կամ կը փափաքին իրեն պէս՝ չքաւորութեան լիճակէն անցնիլ հարկաւոր պիտոյքը ունենալու, հարկաւորն ունենալէն՝ հանգիստ ապրելու, հանգիստ կեանքէն հարուստ ըլլալու, ամենուն սիրելի եւ պատկառելի ըլլալու, տէրութեան մէջ ալ մեծամեծ պաշտօններու հասնելու:

Իր պատմութեան մեծ մասը իրեն շարադրածն է, որ նամակի ձեռով զրբեր է որդւոյն, եւ բուն գեղեցիկ մասն ալ այն է. մենք յաջորդ բերրին մէջ իր խօսքերովը մէջ կըրբերենք պատմութեան յառաջարանը, յետոյ կը շարունակենք պատմութեանը համառօտութիւնը:

